

de nieuwe

Hollandse Waterlinie

Water: van vijand naar bondgenoot

door Marijke Verhoef

Everdingen - Het begon als een zo goedkoop mogelijk verdedigingswerk voor de Nederlanden, en groeide uit tot een nationaal landschap: de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met het ondertekende Pact van Rijnauwen willen diverse overheden ervoor zorgen dat de forten van deze verdedigingslinie uitgroeien tot de toeristische trekpleister van de streek.

Nederland heeft eeuwen tegen het water gestreden, het was de nationale vijand nummer één. Maar met de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie transformeerde het water van vijand naar bondgenoot. Dit was een idee van prins Maurits. Hij kreeg in 1589 de opdracht om een zo economisch mogelijke manier te vinden om Nederland te verdedigen, want vijanden hadden door de Betuwe en over de Veluwe vrij spel naar Amsterdam. Maurits besloot het water te gebruiken. Hij trok de kortst mogelijke lijn tussen noord en zuid: van de Zuiderzee naar De Biesbosch, en liet daar een ingenieus systeem van sluisen, kanalen, waterwegen en waterkeringen aanleggen. Op zwakke punten werden forten, kazematten en groepsschuilplaatsen gebouwd. Van 1672 tot 1940 vormde deze strook van 85 kilometer lengte en 3 tot 5 km breedte de hoofdverdedigingslinie van Nederland. Het idee achter de waterlinie was dat door het laten overstromen van weilanden, het land onbegaanbaar werd gemaakt voor de naderende vijand.

“Er werd gezegd dat het land door de waterlinie met een leger van 10.000 man tegen de ganse wereld verdedigd kon worden. De verdedigingsstrategie maakt deel uit van de Hollandse identiteit en is daarom van groot cultuurhistorisch belang”, vindt Chris Will, medewerker van projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie en bestuurslid van Stichting Fort Everdingen.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is tevens van cultuurhistorisch belang doordat de lijn bijna volledig is bewaard. Van de oude Hollandse Waterlinie is niet meer dan één fort behouden, terwijl de Nieuwe Hollandse Waterlinie nu nog 46

grote forten en vijf vestingsteden telt. Tot 1940 heeft de waterlinie dienst gedaan en daarna heeft defensie veel forten in gebruik genomen voor wapenopslag en oefeningen. Will: “Daardoor is er altijd een soort van onderhoud gepleegd. Terreinbeheer bleef daarbij wel achter, waardoor er op sommige plaatsen veel bomen zijn gegroeid die niet horen in het van oorsprong open landschap.”

Hoewel de Nieuwe Hollandse Waterlinie is bedacht als een economische manier om Nederland te verdedigen, was het dit allerminst. De waterlinie is het grootste uitgevoerde infrastructurele project van Nederland, waaraan 125 jaar lang is gewerkt. Het heeft omgerekend naar de huidige valuta en maatstaven vijftig miljard euro gekost. Ter vergelijking: de Deltawerken kostten ‘slechts’ 20 miljoen euro en zijn in 25 jaar gebouwd.

Opknopbeurt

Met het recent ondertekende Pact van Rijnauwen krijgen veel forten een flinke opknopbeurt. De rijksoverheid en provinciale overheden hebben toegezegd tot 2011 188 miljoen euro beschikbaar te stellen voor de forten. Met dit geld worden de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie opgeknapt en meer met elkaar verbonden. De forten moeten toeristisch aantrekkelijke bestemmingen krijgen. Dit moet ervoor zorgen dat de verdedigingswerken trekpleisters worden waar iedereen de Nieuwe Hollandse Waterlinie kan beleven.

Wachten op vertrek defensie

In het Pact van Rijnauwen is 4,5 miljoen euro gereserveerd voor de restauratie en herbestemming van Fort Everdingen. Defensie blijft echter tot 2010 of later in het fort. Tot die tijd wordt er nog niets gedaan aan het verdedigingswerk, maar het geld blijft beschikbaar.

Met de pont naar Fort Everdingen

De veerverbinding tussen Fort Everdingen, Fort Honswijk en Fort Werk aan 't Spoel gaat er komen. Het is de bedoeling dat het pontje vanaf 2009 vaart. Hiervoor is in het Pact van Rijnauwen 1,3 miljoen euro gereserveerd. Met dit geld worden onder andere verkeersmaatregelen genomen en een boot aangeschaft. Op dit moment is projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie in gesprek met een mogelijke exploitant. Chris Will: “Met het veer komen mensen uit Nieuwegein en Houten hopelijk ook naar Fort Everdingen en de andere forten in de regio.”

Diefdijklinie

Met de versterking van de Diefdijklinie wil projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie de historische elementen van de waterlinie langs de dijken versterken. De sluisen bij fort Everdingen en Asperen worden gerepareerd en op een enkele plek wordt het landschap onder water gezet. Dit gaat in ieder geval gebeuren bij de Molenkade bij wiel De Waal. Het idee leeft ook om een aantal betonnen groepsschuilplaatsen toegankelijk te maken en één van de schuilplaatsen door midden te zagen zodat geïnteresseerden eenvoudig de structuur van de bunkers zien. Of dit haalbaar is, moet nog blijken.

